УДК 378.14 **Танська М.Є.**

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ФАХОВОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

У статті розглядаються актуальні аспекти при підготовці фахівців-екологів у закладах вищої освіти щодо використання комплексу знань, умінь та навичок по застосуванню методів екологічних досліджень. При розв'язуванні екологічних проблем будь-якого масштабу варто акцентувати увагу на комплексному підході вибору ефективних методів екологічних досліджень.

Ключові слова: методи екологічних досліджень, фахівець-еколог, заклад вищої освіти, освітня програма, екологічна освіта.

The article discusses actual aspects in the training of ecologists in higher education institutions regarding the use of a complex of knowledge, skills and abilities in the application of environmental research methods. When solving environmental problems of any scale, it is necessary to focus attention on an integrated approach to choosing effective methods of environmental research.

Key words: methods of ecological research, ecologist, higher education institution, educational program, environmental education.

Постановка проблеми. Беручи до уваги те, що екологічні проблеми з початком повномасштабного вторгнення стрімко накопичуються у навколишньому природному середовищі, актуальність питання щодо підготовки висококваліфікованих фахівців-екологів зростає.

Під час підготовки фахівців-екологів важливо акцентувати увагу не лише на досягненні відповідного рівня знань, а й вмінні застосовувати ці знання на практиці. Майбутні екологи, окрім того, що повинні мати базові знання з природничих наук, мають добре володіти знаннями з комплексних підходів щодо оцінки стану навколишнього середовища. Вміння правильно дібрати методи для аналізу екологічних проблем дозволить у повній мірі виконати аналіз стану досліджуваної території та підібрати комплексні методи для ефективної мінімізації наслідків негативного впливу на екосистеми.

Тому, на нашу думку, актуальним є необхідність приділити особливу увагу формуванню у здобувачів вищої освіти комплексу знань, умінь та навичок, саме, з методів екологічних досліджень для застосування їх в професійній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання щодо фахової екологічної освіти, її модернізації та проблем у вищих навчальних закладах досліджуються у працях багатьох вітчизняних науковців (Койнова Б. І., Мандрик О. М., Мальований М. С., Сафранов Т. А., Білецька Г. А., Шахман І. О., Бистрянцева А. М., Акопян В. Г., Демьохіна О. О.,

Федоряк Р.М., Діденко Є. О., Юркова Т. Ф., Кірейцева Г.В., Нікітюк М.Р. та ін.).

Професор Сафранов Т. А. приходить до висновку, що наразі в Україні не приділяється належної уваги проблемі екологізації вищої освіти в Україні. Також, на його думку, держава проявляє значно нижчу зацікавленість ніж раніше у підготовці висококваліфікованих фахівців-екологів. Окрім того, що за останній час досить мало розроблено законопроєктів щодо вдосконалення вищої екологічної освіти, починаючи з 2016 року значно скоротилось кількість державних місць на спеціальність 101 «Екологія» [6, 7, 8].

У своїх працях доценти Шахман І. О. та Бистрянцева А. М. висвітлюють проблему належної підготовки фахівців-екологів, акцентуючи увагу на їх підготовці для вирішення питань раціонального природокористування за допомогою використання комплексних методів дослідження, а саме математичних [1, 9, 10, 11].

Науковці Кірейцева Г.В. та Нікітюк М.Р. вважають, що «у зв'язку з входженням України в єдиний європейський освітній простір, українська вища професійна екологічна освіта виявилась на порозі нового етапу – міжнародної уніфікації. Одним з перспективних завдань є оновлення цілей і змісту освіти на основі компетентнісного підходу та особистісної орієнтації з урахуванням світового досвіду та принципів сталого розвитку» [3].

Постановка завдання. Основною метою статті є дослідження сучасної екологічної освіти в Україні в напрямку опанування актуальними методами екологічних досліджень

Виклад основного матеріалу. Починаючи з кінця XX століття, спостерігається стрімка світова тенденція розвитку екологічного законодавства, політики, екологічної освіти. Стокгольмська Конференції ООН з питань навколишнього середовища у 1972 році, створення Програми ООН з довкілля (ЮНЕП) та Міжнародної комісії з питань охорони довкілля, Саміт Землі 1992 року у Ріо-де-Жанейро – всі ці події на міжнародному рівні дали потужний поштовх для розвитку стратегій та планів щодо захисту довкілля, вирішення екологічних проблем та розвитку екологічної освіти суспільства [2, 3].

Україна була безпосереднім учасником усіх міжнародних зібрань з питань екологічної безпеки населення та на законодавчому рівні робила все можливе задля поступової реалізації екологічної освіти населення у своїй державі.

Так, ще до здобуття незалежності України, була запроваджена реалізація у закладах освіти професійної екологічної освіти в країні шляхом введення перших курсів екологічного спрямування. Згодом у 2001 році був прийнятий найважливіший законодавчий документ – «Концепція екологічної освіти в Україні», який повністю модернізував освіту в Україні в напряму екологічної освіти. Концепція дала змогу якнайкраще реалізувати стратегії щодо виховання екологічно свідомого населення шляхом безперервної екологічної освіти незалежно від віку та статі, а також сформувати та

розробити більш ґрунтовно освітні програми для майбутніх фахівців-екологів [2, 3, 5].

На сьогодні «Концепція екологічної освіти в Україні» № 13/6-19 від 20.12.2001 року залишається основним фундаментальним затвердженим нормативно-правовим документом, який врегульовує питання екологічної освіти населення. Враховуючи нові законодавчі вимоги та загальноєвропейські тенденції розвитку екологічної освіти, можемо зазначити, що на сьогодні дана концепція потребує модернізації. Особливо це стосується розділу, який визначає критерії екологічної освіти у вищих навчальних закладах.

Значні зміни для покращення екологічної освіти в закладах вищої освіти приніс процес прискорення євроінтеграції. Окрім того, що було прийнято низки нормативно-правових документів таких як: Указ Президента України «Про національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року», Закон України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року», Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року», також 4 травня 2023 року Наказом Міністерства економіки України № 1111-22 відбулося затвердження професійного стандарту «Еколог». Цей процес удосконалення законодавства є важливим кроком для модернізації освітніх програм для першого та другого рівнів вищої освіти, що допоможе у подальшому вирішити проблеми, які пов’язані з екологічною освітою. Адже у даному стандарті зазначені основні умови допуску до роботи та визначені умови первинної професійної підготовки, чітко визначена необхідність обґрунтованого застосування усього комплексу методів екологічних досліджень при підготовці фахівців-екологів [4, 9, 10, 11].

Так при дослідженні результатів роботи науковців в науково-практичному журналі «Екологічні науки» з 2012 по 2019 роки Шахман І. О. та Бистрянцева А. М. визначили, що серед опрацьованих публікацій математичний метод, як один із методів екологічних досліджень, використаний лише у третині наукових статей. Такий підхід до оцінки стану навколишнього природного середовища унеможливлює оцінку реальних результатів екологічних досліджень. Також ускладнює можливість розробити конкретні рекомендації щодо подальшого плану дій, як, наприклад, у рубриках «Екологія природних ресурсів» і «Зміна клімату» даного журналу, що є вкрай необхідним [11].

У свою чергу, під час наукових досліджень здобувачі вищої освіти також не завжди використовують комплексні підходи для визначення, вивчення і вирішення порушених питань. Часто це призводить до ускладнень при проведенні аналізу роботи та унеможливлює надання об’єктивних, ґрунтовних висновків проведених досліджень [1, 9, 10, 11].

Висновки. На основі виконаного аналізу поточного стану вищої екологічної освіти можна зробити висновки про те, що сучасна концепція екологічної освіти у вищих навчальних закладах потребує модернізації. На нашу думку, при модернізації освітніх програм для першого та другого рівнів

вищої освіти потрібно приділити особливу увагу впровадженню переліку знань, умінь та навичок, формуючи його на основі переліку трудових функцій професійного стандарту, для того аби навчити майбутніх фахівців-екологів виявляти та аналізувати закономірності у природі, вміти раціонально добирати методи екологічних досліджень та обробки отриманої інформації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бистрянцева А. М., Шахман І. О. Математична підготовка як один зі складників під час формування професійних компетентностей майбутнього еколога. Збірник наукових праць "Інноваційна педагогіка". Випуск 10, Том 1. Одеса: ПУ «Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій», 2019. С. 90–92.
2. Екологічна освіта для сталого розвитку у запитаннях та відповідях: наук.-метод. посіб. для вчителів / О. І. Бондар та ін. ; ред. О. І. Бондарь. Херсон: Грінь Д.С., 2015. 228 с.
3. Кірейцева Г. В., Нікітюк М. Р. Етапи становлення професійної екологічної освіти в Україні. 2017. URL: https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/06/234-1.pdf (дата звернення: 24.09.2023).
4. Про затвердження професійного стандарту «Еколог»: Наказ Міністерства економіки України № 1111-22 від 04.10.2022 р. URL: https://register. nqa.gov.ua/uploads/0/421-nakaz_1111.pdf (дата звернення 09.09.23).
5. Про концепцію екологічної освіти в Україні. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v6-19290-01#top (дата звернення 08.09.23).
6. Сафранов Т. Вища екологічна освіта України: становлення і сучасний стан. Освітологічний дискурс. 2021. № 1 (32). С. 39–51.
7. Сафранов Т. Стандарти вищої екологічної освіти України: історія становлення, сучасний стан та проблеми впровадження. 2019. URL: http://eprints.library.odeku.edu.ua/id/eprint/6979/1/Safranov_SBO_2019.pdf (дата звернення: 24.09.2023).
8. Стандарти вищої екологічної освіти України: сучасний стан та проблеми реалізації / Т. А. Сафранов та ін. Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна серія «Екологія». 2017. № 16. С. 141–149.
9. Шахман І. О., Бистрянцева А. М. Актуальність формування математичної компетентності у навчанні майбутніх фахівців-екологів. Загальна педагогіка та історія педагогіки. 2022. Т. 2, № 54. С. 142–145.
10. Шахман І. О. Актуальні аспекти формування складових професійної компетентності майбутнього еколога. Збірник наукових праць "Педагогічні науки". Херсон. 2018. Вип. 81, Т. 3. С. 220–223.
11. Шахман І.О., Бистрянцева А.М. Математичний підхід до оцінки результатів екологічних досліджень Екологічні науки: науково-практичний журнал. К.: ДЕА, 2019. № 4(27). С. 124–128.

Науковий керівник кандидатка географічних наук, доцентка Шахман І.О.